

Pravnik

2013

**Sudska
praksa**

Ograničenje prava slobode izražavanja zbog povrede prava na ljudsko dostojanstvo - presuda Europskog suda za ljudska prava u slučaju PETA-D (*PETA DEUTSCHLAND*) protiv Njemačke

1. Uvod

Pravo na slobodu izražavanja je zajamčeno člankom 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku: Europska konvencija, Konvencija). Ono predstavlja *conditio sine qua non* modernog demokratskog društva, omogućujući svakome da, bez straha da će za to biti sudski gonjen, izrazi svoje mišljenje. Bez slobode izražavanja, nema ni napretka društva, jer konstantno preispitivanje i istraživanje, kao pokretači društvenih promjena, dobivaju svoju uporabnu vrijednost tek kada budu izraženi.

Modernizacija društva je donijela mnoge promjene. Količina informacija je porasla i njihovo širenje se znatno ubrzalo. Ta činjenica nosi sa sobom i potrebu da se informacija, ukoliko želi biti zamijećena, izrazi na vrlo upečatljiv, a ponekad i kontroverzan i radikalna način. Time smo, kao društvo, stavljeni pred jedan novi izazov, u situacijama kada sadržaj informacije, iako bez direktne namjere, bude do te mjere radikalna da može povrijediti dostojanstvo drugog. Trebamo li tada dati prednost pravu na slobodu izražavanja ili ograničiti navedeno pravo kako bismo zaštitili nečije ljudsko dostojanstvo?

Slučaj PETA-D protiv Njemačke, bavi se upravo tim pitanjem. Pred Europski sud za ljudska prava (u nastavku: Europski sud, Sud), stavljen je težak zadatak da odluči je li zabrana postavljanja plakata PETA-D, koju su izrekli njemački sudovi, opravdana, odnosno je li zbog povrede ljudskog dostojanstva bilo opravdano zabraniti njihovo postavljanje.

U nastavku će biti prikazan postupak pred njemačkim sudovima i Europskim sudom, s naglaskom na ključne argumente i pitanja kojima su se sudovi u postupku bavili. Kako se Sud u svojim odlukama poziva na predmete o kojima je odlučivao, dajući time svojim presudama obilježje presedana, ova odluka predstavlja vrlo važan doprinos budućem rješavanju slučajeva kada je u pitanju ograničenje slobodne izražavanja, a koji će se sigurno pojavljivati pred Sudom.

2. Činjenice i postupak pred njemačkim sudovima

Nakon provođenja kampanje: „*Holokaust na vašem tanjuru*“ u SAD-u, udruga za zaštitu životinja - PETA, planirala je provesti istu kampanju i u Njemačkoj. U kampanji je korišteno niz plakata na kojima su bili prikazani zatvoreni koncentracijskog logora zajedno sa slikom zatvorenih životinja, a svaki od plakata bio je popraćen određenim tekstom. Na jednom od plakata pod naslovom: „*hodajući kostur*“, bila je, s jedne strane, prikazana

slika izgladnjelog zatvorenika koncentracijskog logora, a s druge strane slika izgladnjele stoke. Drugi plakat je prikazivao veći broj ljudskih leševa, zajedno s velikim brojem zaklanih svinja, pod naslovom: „posljednje poniženje“. Jedan od plakata koji su izazvali najveće kontroverze je prikazivao sliku golog muškarca, zatvorenika logora, zajedno sa slikom izgladnjele stoke popraćenu tekстом: „Od 1938. do 1945., 12 milijuna ljudi je bilo pobijeno u Holokaustu. Jednako toliko životinja svakog sata biva pobijeno u Europi u svrhu ljudske konzumacije“¹.

U ožujku 2004., predsjednik i dvojica potpredsjednika Središnjeg židovskog vijeća, podnijeli su pred berlinskim regionalnim sudom zahtjev za zabranom objavljivanja plakata i spornih slika u bilo kojem obliku. U svoj tužbi, obrazlažući kako su sva trojica tužitelja preživjela Holokaust i kako je jednom od njih obitelj stradala u Holokaustu, tužitelji navode da plakati korišteni u Kampanji vrijeđaju njihovo ljudsko dostojanstvo, odnosno kako bi zbog činjenice da je jednome od njih obitelj stradala u Holokaustu, njihovim objavljivanjem došlo do povrede njihovih prava osobnosti.

Regionalni berlinski sud je utvrdio da primjena čl. 823. Njemačkog građanskog zakonika (u nastavku: BGB)², kao i analogna primjena zabrane prouzročenja štete iz članka 1004. BGB-a³, opravdavaju izdavanje zabrane objavljivanja spornih plakata. S obzirom na sadržaj plakata i činjenicu da su tužitelji žrtve Holokausta, sud je zaključio da je njihov sadržaj uvredljiv⁴ te je uzimajući u obzir i *supra* navedeno pravo, zaključio da postoji konkretan rizik da bi objavljivanjem plakata s motivima Holokausta došlo do povrede prava osobnosti tužitelja, zbog čega je usvojio tužiteljev zahtjev da se objava tih plakata zabrani. Uzimajući u obzir da je sloboda izražavanja ustavni postulat⁵, kao i činjenicu da zakon štiti to fundamentalno pravo pojedinca, čak i u slučajevima kad je izražen sadržaj kontroverzan i do jedne mjere uvredljiv, Sud je razmatrao bi li zabrana objavljivanja plakata predstavljala i kršenje prava na slobodu izražavanja. U ocjeni sadržaja plakata, Sud je zaključio da je njegov sadržaj posebno uznemirujući, jer izjednačava sudbinu žrtava Holokausta i životinja. Premda nije bilo nikakve indikacije da je PETA-D imala namjeru plakatima omalovažiti žrtve Holokausta, prema shvaćanju Suda, ljudska prava i ljudsko dostojanstvo u središtu su zaštite Ustava⁶, dok je zaštita životinja u Ustavu spomenuta marginalno. Stoga, premda bi činjenica da plakati PETE-D nisu imali namjeru omalovažiti dostojanstvo žrtava Holokausta, trebala uputiti da bi u ovom slučaju prednost trebalo dati slobodi izražavanja kao suprotstavljenom interesu, Njemački regionalni sud je usporedbu mrtvih životinja i žrtava holokausta ocijenio suviše uvredljivim i neprikladnim sredstvom, u cilju borbe za prava

¹ Spor an je bio i plakat koji je prikazivao red zatvorenika u ćelijama zajedno s redom pilića u uzgajalištu pod naslovom: „ Ako su životinje u pitanju, svi postaju Nacisti“, Peta Deutschland vs. Germany, broj 43481/09, od 8. Prosinca 2012., str. 8., dostupna na: <http://www.echr.coe.int/echr/>.

² „(1) Svatko tko namjerno ili s nepažnjom, protuzakonito drugome prouzroči štetu povredom prava na život, tjelesni integritet, zdravlje, slobodu, vlasništvo ili neko drugo pravo, dužan je naknaditi štetu koja proizlazi iz tog događaja. (2) Ista dužnost naknade štete tereti onoga tko povrijedi zakon kojim je cilj zaštita drugog...“, čl. 823. Njemačkog građanskog zakona, dostupno na: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/, 2012 juris GmbH, Saarbrücken, (op.a slobodan prijevod autora).

³ „ (1) Ako je vlasništvo smetano drugim sredstvima osim uzećem ili smetanjem u posjedu, vlasnik ima pravo tražiti od osobe koja je prouzročila smetanje da ukloni čin smetanja. Ako postoji opasnost da će vlasništvo biti smetano i ubuduće, vlasnik ima pravo tražiti mjeru zabrane daljnjeg smetanja“, op.cit.bilj 2

⁴ Sud je ovdje uzeo u obzir i kazneno djelo uvrede iz njemačkog Kaznenog zakona, čl. 185, op. cit. (u bilj 1), str. 5.

⁵ „(1) Svakoj osobi zajamčeno je pravo slobodno izraziti i širiti mišljenje govorom, slikom ili pismom, kao i sloboda pristupa informacija s općenito dostupnih izvora. Sloboda tiska i sloboda izvještavanja zajamčeni su Ustavom. Cenzura je zabranjena. (2) Navedena prava mogu se ograničiti odredbama zakona u svrhu zaštite maloljetnika i zaštite prava na ugled“ čl. 5. Njemačkog ustava, dostupno na: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/, 2012 juris GmbH, Saarbrücken, (op. a slobodan prijevod autora).

⁶ „(1) Ljudsko dostojanstvo je nepovredivo. Njegovo poštivanje i zaštita dužnost je svih oblika državne vlasti. (2) Njemački narod, stoga, potvrđuje nepovredivost i neotuđivost ljudskih prava kao osnovu svake zajednice, mira i pravde u svijetu.“, čl. 1 njemačkog Ustava, op. cit. (u bilj. 5).

životinja. Zaključno, istaknuo je kako odluka uopće nije ovisila o ishodu testa proporcionalnosti, odnosno vaganja između suprotstavljenog interesa zaštite ljudskog dostojanstva i slobode govora, već je sadržaj plakata banaliziranjem Holokausta, konkretno vrijeđao ljudsko dostojanstvo tužitelja. Usporedba prikazana na plakatima, predstavljala je stoga povredu ljudskog dostojanstva tužitelja koji su i sami bili žrtve Holokausta.

Berlinski žalbeni sud je potvrdio odluku Regionalnog suda i odbacio žalbu.

Njemački ustavni sud je odbacio ustavnu tužbu PETE-D. Ustavni sud je, međutim, izrazio dvojbu bi li namjeravana kampanja objavljivanjem plakata povrijedila ljudsko dostojanstvo tužitelja ili osoba prikazanih na plakatima.⁷ Bez sumnje su fotografije na plakatima pokazivale žrtve Holokausta, u situaciji u kojoj su one bile krajnje ponižene, međutim, takav prikaz ne znači nužno i umanjivanje ljudskog dostojanstva samih tužitelja koji su podnijeli zahtjev pred sudom, jer oni sami nisu bili subjekti prikazani na plakatu. Ključan argument, kako navodi Ustavni sud⁸, ne ovisi o odgovoru na pitanje kojem ćemo od dva jednako važna suprotstavljena interesa dati u ovom slučaju prednost - zaštitu ljudskog dostojanstva ili zaštitu slobode izražavanja, već on leži u činjenici da je upravo Ustav povukao jasnu granicu između vrednovanja ljudskog života i časti s jedne strane i zaštite prava životinja s druge. Zbog toga što su ljudski život i čast u središtu ustavnopravne zaštite, ona samim time uživaju veću zaštitu u usporedbi s pravima životinja. Stoga, ljudski život koji je banaliziran usporedbom žrtava holokausta sa smrću životinja treba ovdje uživati veću zaštitu. U prilog navedenom ide i specifičnost položaja židovskog naroda, kao naroda koji zbog prošlih događaja uživa posebnu moralnu obavezu i poštovanje svih, što također predstavlja dio njegovog dostojanstva koji se zabranom postavljanja plakata štiti.⁹

U istoj kampanji u Austriji, austrijski Vrhovni sud je donio drugačiju odluku¹⁰. Sud je odlučio da je objavljivanje plakata zaštićeno pravom na slobodu izražavanja. Osim što svrha postavljanja plakata nije bila omalovažiti sudbinu zatvorenika logora, prema shvaćanju austrijskog Suda, postavljanje plakata je i pozitivan element u podizanju javne svijesti u sjećanju na genocid počinjen nad židovskim narodom. Prikazi zatvorenika logora predstavljali su povijesnu istinu o neizrecivo teškim zločinima, što se može tumačiti kao pozitivan doprinos u suočavanju s prošlošću, a ne nužno uvreda i omalovažavanje upućeno prema istome.

3. Postupak pred Europskim sudom za ljudska prava

3.1. Argumenti podnositelja tužbe (PETA-D)

Podnositelj tužbe, smatrao je da su njemački sudovi krivo procijenili činjenično stanje. Zabranjeni plakati nisu izjednačavali prikaz Holokausta i masovnog uzgoja životinja, već su prema navodu tužitelja, prikazivali samo uznemirujuće sličnosti u postupanju prema žrtvama Holokausta i onom prema životinjama. No, čak i kad bi prihvatili da osporavani plakati izjednačavaju oslikane ljude i životinje, tužitelj navodi da svrha njihova postavljanja nikako nije bila u omalovažavanju žrtava Holokausta.¹¹ Slijedom toga, zabrana objavljivanja plakata, ima se smatrati povredom čl. 10 Konvencije.¹²

⁷ Op. cit. (u bilj. 1), str. 4.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Op. cit. (u bilj. 1), str. 6.

¹¹ Op. cit. (u bilj. 1), str. 7.

¹² „(1) Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprečava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.“, čl. 10 st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, str. 7., dostupno na: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/8E8F1266-6754-4880-80DD-BBA9D2677D9C/0/Convention_HRV.pdf

Osim što namjera postavljanja plakata nije bila uvrijediti ni žrtve Holokausta općenito ni tužitelje u postupku pred njemačkim sudovima, tužitelj je istaknuo kako je upitno jesu li osobe prikazane na plakatima zaista židovske vjeroispovijesti. Također, ističe da se mnoge osobe židovskog porijekla ne smatraju uvrijeđenima plakatima, kao i da usporedbe s Holokaustom nisu zabranjene nijednim zakonom te da su često korištene u javnim raspravama.¹³ Tužitelji nisu osporavali postojanje zakonskih preduvjeta za izricanje zabrane objavljivanja informacije (u ovom slučaju, plakata), već su smatrali da pretpostavke u ovom konkretnom slučaju nisu zadovoljene. Prikazivanjem spornih plakata, kako navodi tužitelj, nije zadovoljen uvjet da bi njihovim objavljivanjem bilo izvjesno kršenje prava osobnosti Židova koji žive u Njemačkoj.¹⁴ Dok se njemačka sudska praksa, koju je u svojim navodima citirala suprotna strana, odnosila samo na slučajeve poricanja Holokausta, u kojima je tražena zabrana zaista i bila opravdana, no kako u ovom slučaju nije riječ o osporavanju samog čina Holokausta, analogna primjena se treba smatrati tek arbitrarnom.¹⁵

Ograničenje prava na slobodu izražavanja sukladno je tekstu Konvencije ako je ono nužno u demokratskom društvu.¹⁶ Tužitelj prihvaća da su prošli događaji u Njemačkoj učinili nužnim omogućavanje posebne zaštite od antisemitizma svakom Židovu u Njemačkoj. Ipak, svako prikazivanje osobe židovskog porijekla shvatiti kao kolektivnu uvredu židovskog naroda je, prema navodima tužitelja, pretjerano i suprotno kriteriju nužnosti. Kriterij nužnosti ograničenja slobode govora u demokratskom društvu treba promatrati u svjetlu činjenice da je sloboda govora osnova demokratskog društva, čijoj je zaštiti posvećen poseban stupanj i čije ograničenje treba primjenjivati iznimno.¹⁷

Činjenica da je reklamni prostor zagušen i opterećen velikom količinom informacija, učinila je nužnim da tužitelj privuče pažnju na drastičan način. Nužnost odabira ovakvog načina izražavanja mišljenja, kao i činjenica da PETA-D u svom djelovanju provodi ciljeve najvišeg moralnog i etičkog standarda, poduprte i u čl. 20a Njemačkog ustava¹⁸, prema mišljenju tužitelja, dovoljni su da se prednost u ovom slučaju da slobodi izražavanja.

3.2. Argumenti tuženika pred sudom (Njemačka)

Tuženik navodi kako njemački sudovi nisu pogriješili primjenjujući test proporcionalnosti, te da su važuci tužiteljevo pravo slobode izražavanja i pravo podnositelja zahtjeva za zaštitu prava osobnosti, ostali unutar polja slobodne procjene. Ograničenje tužiteljevog prava na slobodu izražavanja je bilo nužno u demokratskom društvu kako bi se zaštitila prava osobnosti podnositelja zahtjeva. Prema jasno definiranoj njemačkoj sudskoj praksi, nije bila važna namjera PETE-D da povrijedi prava osobnosti židovskog naroda, već je dovoljna bila izvjesnost da će se objavom spornih plakata to i dogoditi.¹⁹

¹³ ibid

¹⁴ Op. cit. (u bilj. 1), str. 8.

¹⁵ ibid

¹⁶ „(2) Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.“, čl. 10 st. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, op.cit.bilj. 12

¹⁷ Op. cit. (u bilj 14).

¹⁸ „Imajući na umu odgovornost prema budućim generacijama, država štiti prirodni poredak i životinje zakonom, te sukladno s pravom i zakonom, izvršnom i sudskom vlasti, sve u okviru ustavnog poretka.“, čl. 20a njemačkog Ustava, op. cit. (u bilj. 6).

¹⁹ Op. cit. (u bilj. 1), str. 9.

Po pitanju aktivne legitimacije podnositelja zahtjeva za zabranu objavljivanja spornih plakata, Njemački savezni sud je odlučujući u presudi o negiranju Holokausta, u svojoj odluci, jasno ustanovio da sve osobe židovskog porijekla imaju pravo na zaštitu prava osobnosti, neovisno o odgovoru na pitanje jesu li rođene prije ili nakon nacionalnog socijalizma i jesu li njihovi preci bili žrtve Holokausta ili ne.²⁰ Stoga je sama činjenica da se radi o ugrožavanju prava pripadnika židovskog naroda, dovoljna da im omogući aktivnu legitimaciju u ovom slučaju.

Prema navodima tuženika, Njemačkoj bi ovom slučaju trebalo dopustiti široko polje slobodne procjene, jer je povijesna dužnost Njemačke osigurati da se povrede prava osobnosti mogu dovesti u vezu s Holokaustom. Pojedinci prikazani na plakatima, zasigurno, nisu mogli podnijeti zahtjev za zabranu sami za sebe, stoga je opravdano da su to učinili podnositelji zahtjeva židovskog porijekla. Povreda prava osobnosti se nije sastojala u prikazu točno određenih osoba na fotografijama, već u upotrebi samog motiva koncentracijskog logora i poniženih pripadnika židovske nacionalnosti kao sredstva u promicanju ciljeva kampanje. Iz toga, prema mišljenju Suda, također, proizlazi da je potpuno nevažno jesu li prikazane osobe uopće Židovi, jer je činjenica da je Holokaust imao za cilj uništiti sve Židove u Europi, kao i da je većina žrtava Holokausta bila je židovskog porijekla.²¹

Imajući na umu da PETA-D nije imala namjeru omalovažiti ni Holokaust ni njegove žrtve, težina povreda učinjenih u Holokaustu i neodvojiva povezanost tog događaja sa židovskim narodom u cjelini, dovoljan su razlog da se, prema stavu Suda, prednost u ovom slučaju da pravu na ljudsko dostojanstvo podnositelja zahtjeva.

3.3 Odluka Europskog suda

Zaključivši da je zakonitim izdavanjem spomenute zabrane objavljivanja spornih plakata ograničeno pravo na slobodu izražavanja po čl. 10. st. 2. Konvencije, Sud je ispitivao je li takvo ograničenje bilo nužno u demokratskom društvu. U presudi *Pedersen i Baadsgaard protiv Njemačke*, sud je postavio kriterij testa „nužnosti u demokratskom društvu“²². Prema navedenom testu, traži se da nužnost proizlazi iz konkretne društvene potrebe. Takvom formulacijom, široko se postavlja polje slobodne procjene po tom pitanju, no to ne isključuje nadležnost Europskog suda u odlučivanju je li takvo ograničenje pomirljivo sa slobodom izražavanja iz čl. 10 Konvencije ili nije.²³ Europski sud, sukladno svojoj praksi, utvrđuje je li ograničenje relevantno, prikladno i proporcionalno u usporedbi s ostalim legitimnim ciljevima.²⁴

Sud napominje kako domaće vlasti imaju na raspolaganju različita sredstva, osim same potpune zabrane objavljivanja, kojima bi mogli ostvariti ravnotežu između suprotstavljenih interesa.²⁵ O primjeni istih je naročito važno voditi računa i iz razloga što se sloboda izražavanja ne odnosi samo na sadržaj koji je općeprihvaćen, nego i na sadržaj koji je uznemirujući i čak do jedne mjere uvredljiv i šokantan. Potpuna zabrana objavljivanja se, stoga, treba koristiti vrlo oprezno i mora biti provedena s uvjerljivim razlozima.²⁶ Štoviše, prema

²⁰ Presuda od 18. rujna 1979. (no. VI ZR 140/78), op. cit. (u bilj. 18).

²¹ Ibid.

²² Presuda *Pedersen i Baadsgaard protiv Danske*, broj 49017/99 ECHR, 204-XI, dostupno na: <http://www.echr.coe.int/echr/>.

²³ Ibid.

²⁴ Vidi i presudu: *Chauvy i ostali protiv Francuske*, broj 64915/01, paragraf 70, ECHR 2004-VI, dostupno na: <http://www.echr.coe.int/echr/>.

²⁵ Npr. djelomična cenzura, ograničenje broja plakata i mjesta na kojima će biti objavljeno, djelomična promjena sadržaja i sl.

²⁶ Vidi i: *Axel Springer AG protiv Njemačke*, broj 39954/08, poglavlje 78, 7.2.2012., dostupno na: <http://www.echr.coe.int/echr/>

praksi Europskog suda, zabrana se treba primjenjivati jako restriktivno kada su u pitanju politički govori ili rasprave o stvarima od javnog interesa.²⁷

Prosuđujući elemente konkretnog slučaja, kampanja koju je namjeravala provesti PE-TA-D odnosila se na zaštitu životinja i okoliša, što je nesumnjivo bilo u javnom interesu, iz čega proizlazi da je Njemačka trebala primijeniti dodatan kriterij osnovanosti ograničenja prava na izražavanje mišljenja. Analizom presuda njemačkih sudova, Europski sud zaključuje da su ovom slučaju sudovi upravo i primijenili sve standarde koje je postavio Europski sud te su pažljivo procijenili opravdanost ograničenja objave informacije.²⁸ Iako PETA-D nije imala namjeru omalovažiti prikazane žrtve Holokausta, svojim plakatima suočila bi podnositelje zahtjeva s njihovom patnjom i progonom u prošlosti u svrhu provođenja kampanje za zaštitu životinja. Ta „instrumentalizacija“ i banaliziranje njihove patnje povrijedila bi njihovo ljudsko dostojanstvo kao Židova u Njemačkoj i kao žrtava Holokausta.

Sud smatra da se činjenice ovog slučaja ne mogu promatrati odvojeno od povijesnog i socijalnog konteksta, kao i posebne moralne obveze koju je postavila njemačka Vlada prema svim Židovima koji žive u Njemačkoj. U svjetlu iznesenih argumenata, Sud je zaključio kako su njemački sudovi dali relevantne razloge za usvajanje zahtjeva zabrane objavljivanja spornih plakata. U pogledu proporcionalnosti ograničenog prava i izrečene mjere, Sud ističe da nije bilo nikakvih kaznenih ili prekršajnih sankcija prema PETI-D, koji bi povrijedili proporcionalnost, već se mjera sastojala od isključivo zabrane objavljivanja spornih plakata.

3.4. Zajedničko izdvojeno mišljenje suca B. M. Zupančića i suca D. Spielmanna

Izdvojeno mišljenje se bavi pitanjem relativizacije neprihvatljivog korištenja slobode izražavanja. U obliku u kojem je donesena, odluka Europskog suda je individualizirana kroz kontekst Njemačkog naroda, ostavljajući na taj način mogućnost da se ocjeni prihvatljivim donošenje različite odluke u istoj stvari, ali u drugačijem društvenom kontekstu. Tako bi primjerice, plakati istog sadržaja mogli biti prikazani u Hrvatskoj, bez obzira na to što je Europski sud podržao odluku njihove zabrane u Njemačkoj.

Pitanje koje se postavlja je: „Griješi li sud u ograničavanju povrede prava osobnosti na društveni kontekst njemačkog naroda u ovom slučaju?“ ili instrumentalizacija ljudske patnje u svrhu borbe za prava životinja treba biti univerzalno nedopuštena.

Razvijanje doktrine polja slobodne procjene u velikoj je mjeri dopustilo državama relativizaciju u procjeni onog što je dopustivo, od onog što je nedopustivo. Zauzvrat, norme Europske konvencije postaju relativne i prema izdvojenom mišljenju, ne pružaju jasnu razliku između dopuštenog i nedopuštenog. Time se postavlja pitanje i svrhovitosti zaštite koju pruža Europski sud, s obzirom da doktrina polja slobodne procjene uvelike uvjetuje granice u kojima se prilikom odlučivanja može kretati.

4. Umjesto zaključka

„Auschwitz počinje svaki put kad netko pogleda klaonicu i pomisli: ono su samo životinje“ - Theodor Adorno, njemački židovski filozof²⁹.

²⁷ Vidi i: *Ceylan protiv Turske*, broj 23556/94, poglavlje 33, 1999-IV, dostupno na: <http://www.echr.coe.int/echr/>.

²⁸ Op. cit. (u bilj. 1), str. 12.

²⁹ „The European Court of Human Rights Upholds German Ban on PETA’s “Holocaust On Your Plate” Campaign: Lessons For Animal Activists and for Animal Product Consumers“, Sherry F. Colb, preuzeto s: <http://verdict.justia.com/2012/11/28/the-european-court-of-human-rights-upholds-german-ban-on-petas-holocaust-on-your-plate-campaign>.

Kako je njemački Federalni sud istaknuo, PETA-D nije imala nikakvu namjeru uvrijediti žrtve Holokausta. Cilj kampanje bio je sugerirati ljudima koji vide Holokaust kao duboko uznemirujući čin nasilja i nepravde nad čovjekom sličnost s onime što se događa životinjama u svrhu ljudske konzumacije. Bez obzira na nedostatak namjere, Sud je instrumentalizaciju Holokausta u svrhu promoviranja zaštite prava životinja, ocijenio ponižavajućom za žrtve Holokausta i kvalificirao je kao povredu prava ljudskog dostojanstva.

Jedna od epizoda svjetski poznate serije Seinfeld nosi naziv „*The Soup Nazi*”³⁰. U epizodi se glavni akteri serije susreću s prodavačem juhe, kod kojeg je potrebno proći besmisleno strogu proceduru kako bi kupac, na kraju, kupio juhu. Ukoliko bi kupac pogriješio, makar i u jednom od koraka kupnje, ne bi mogao kupiti juhu. U seriji je termin nacist iskorišten kao instrument pokazivanja apsurdno strogog režima te je na usporediv način sa slučajem PETA-D protiv Njemačke, banaliziran pojam uz kojeg vežemo brojne ljudske žrtve u jednom od najgorih trenutaka ljudske povijesti. Iako je serija bila prikazivana i gledana i u Njemačkoj, nije bilo zabilježenih primjedbi na njezin sadržaj, kao ni navodnih povreda prava osobe zbog prikazivanja istog. Postavlja se pitanje: „Iz kojeg razloga smatramo Soup Nazija samo smiješnim, a plakat kojeg je postavila PETA-D uvredljivim?” Zapravo, ne bi li baš ismijavanje jednog od najgorih oblika ponižavajućeg postupanja prema čovjeku, trebalo izazvati još burniju reakciju jer nešto što je duboko povrijedilo ljudsko dostojanstvo prikazuje potpuno frivolnim?

Odgovor se možda krije u činjenici što nas plakati koje je PETA-D planirala postaviti poistovjećuju s ulogom počinitelja, dok nas Soup Nazi poistovjećuje s ulogom žrtve.³¹ Kad osoba pogleda spominjanu epizodu Seinfelda ili pročita citat koji sam naveo na početku zaključka, svjesna je da autori navedenog nisu imali namjeru umanjeti vrijednost patnji žrtava Holokausta jer bi u suprotnom sam prikaz događaja smjestili u drugačiji kontekst. Osobno vjerujem da isto vrijedi i za PETU-D. Ono što je PETA-D kampanjom imala namjeru postići, jest da u javnosti izazove kritički stav prema načinu života kojeg svakodnevno podupiremo. Upravo je činjenica preispitivanja našeg *a priori* općeprihvaćenog stava, na radikalnan način, poistovjećujući nas s ulogom počinitelja, ono je što je u ljudima izazvalo toliki revolt.

Činjenica je da je PETA-D netaktički odabrala usporedbu za svrhu svoje kampanje, no je li joj trebalo biti uskraćeno i pravo na slobodu izražavanja? Odnosno, imamo li pravo selektivno ograničavati nečije pravo na slobodu izražavanja zabranjujući samo slučajeve u kojima se naši stavovi ispituju kritički na jedan radikalnan način?

Prije odgovora na bilo koje od ovih pitanja, trebali bismo pomno promotriti važnost činjenice da se u slučaju PETE-D i Njemačke govori o reakciji i odnosu prema jednom najgorih, ako ne i prema najgorem događaju u ljudskoj povijesti - Holokaustu. Prema nekim podacima, u Holokaustu je stradalo više od 5 milijuna Židova³². Veći akt mržnje i broj nevinno stradalih pripadnika jednog naroda s ciljem potpunog istrebljenja u povijesti nikad nije zabilježen. Stavljajući ta činjenica Holokaust u jedan poseban kontekst, zbog kojeg osobe koje su ga proživjele, ali i sami pripadnici Židovskog naroda kao jedinog naroda u povijesti koji je pretrpio takav radikalnan oblik akta mržnje, imaju pravo na poseban pijetet; poseban oblik zaštite i poštovanja, kada je u pitanju Holokaust?

Ukoliko je odgovor potvrđan, trebamo li osobama koje su preživjele Holokaust i pripadnicima židovskog naroda općenito, omogućiti da se neovisno o kontekstu, po svojoj vlastitoj procjeni, pozivaju na obranu prava svog ljudskog dostojanstva povezanog s tim događajem?

³⁰ Sadržaj epizode dostupan je na: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Soup_Nazi.

³¹ Slično razmišljanje istaknuto je u članku navedenom *supra* (op. cit. (u bilj. 29)).

³² Podatak preuzet s: <http://www.jewishgen.org/ForgottenCamps/General/victimsEngl.html>.

Bilo bi krajnje neumjesno da na ovo pitanje svatko daje odgovor jer je jedino židovski narod do te mjere oblikovan tim povijesnim događajem da na njega utječe neposredno. Stoga je Sud ovaj slučaj možda ipak riješio na najbolji mogući način, prepuštajući odgovor onima kojima se Holokaust zaista i dogodio.